

SIYOSIY ELITA SIRKULATSIYASI

Rahimov Abdulaziz Dilshod o'g'li

O'zbekiston Milliy universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti

Siyosatshunoslik yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: *ushbu maqolada muallif siyosiy elita tushunchasi va uning qanday tashkil etilishi, jamiyatda ko'rinishi hamda sirkulatsiyasi haqida ma'lumot beradi. Undan tashqari, siz xalqaro miqyosdagi elita darajasi va funksiyasini ham o'rganasiz.*

Kalit so'zlar: *elita, sirkulatsiya, jamiyat, davlat, funktsiya, rekrutatsiya, legitimlik.*

Annotation: *in this article, the author provides information about the concept of the political elite and how it is organized, its appearance in society and circulation. In addition, you will also learn the level and function of the elite at the international level.*

Keywords: *elite, circulation, society, state, function, recruitment, legitimacy.*

Аннотация:

В этой статье автор дает представление о концепции политической элиты и о том, как она организована, как она проявляется в обществе, а также как она циркулирует. Кроме того, вы также узнаете об элитном международном уровне и функциях.

Ключевые слова: *элита, обращение, общество, государство, функция, рекрутинг, легитимность.*

Elita haqidagi tadqiqotlar ijtimoiy fanlar, xususan, sotsiologiya va siyosat fanlaridagi eng katta mavzulardan biri bo'lgan. Bu e'tibor asosan rivojlangan yoki rivojlanayotgan jamiyatlarda elitaning inkor etilmaydigan ta'siri va roli bilan bog'liq. Qizig'i shundaki, bu tadqiqotlarning aksariyati elita nazariyalari asoschisining tadqiqotlarini deyarli qamrab olmaydi. Elita nazariyalari nafaqat elitani, balki hokimiyat kabi yangi muhim mavzularni ham kiritdi va masalan, demokratiyadagi oligarxik tendentsiyalarga oid savollarni ko'tardi.

Siyosiy elita ikkita asosiy qonuniyatga tayanadi:

-rekrutatsiya, -sirkulatsiya

Siyosiy elita rekrutatsiyasi bu – siyosiy elitani saralash va tayinlashdir. Bu jarayon elitaning o'z funksiyalarini jamiyat uchun natijali, samarali va foydali faoliyat olib borishi uchun juda katta ahamiyat kasb etadi.

Siyosiy elitaning sirkulatsiyasi bu – jamiyatdagi siyosiy tizimida mavjud siyosiy elitaning almashinish va yangilanish jarayonidir.

Siyosiy elita sirkulatsiyasiga Makiavelli maktabi namoyandalarida biri V. Pareto ulkan hissa qo'shgan olimlardan biridir. V.Paretoning so'zlariga ko'ra, jamiyatda hamma insonlar teng emas. Ular o'zlarining istedodlari va qobiliyatlari jihatidan bir-biridan farq qiladi. Ba'zilar boshqalarga qaraganda aqlli, samarali va qobiliyatlidir.

Qobiliyatlarga nisbatan bu farqni hisobga olgan holda, ijtimoiy tabaqalanish mavjud. Ba'zilar yuqori malakalari tufayli yuqori sinfga mansubdir.

V.Paretto elitani ikki sinfga ajratadi. Bular:

- yetakchi elita. Ushbu sinfga ma'muriyat bilan bevosita yoki bilvosita bog'liq bo'lgan shaxslar kiradi. Bu shaxslar juda muhim rol o'ynaydi va jamiyatda nufuzli o'rinni egallaydi.

- nodavlat yetakchi elita. Bu sinfga ma'muriyat bilan bog'liq bo'lmagan, lekin jamiyatda shunday o'rinni egallagan shaxslar kiritiladiki, ular qandaydir tarzda ma'muriyatga ta'sir qiladi.

Elita sirkulatsiyasi

Har bir jamiyatda ikkita asosiy guruh mavjud. U hukumat bilan shug'ullanadi va umummajburiy qonunlarni ishlab chiqadi va butun jamiyatni nazorat qiladi. Ikkinchi guruhni esa boshqariladigan qatlam vakillarini tashkil etadi. Bu haqiqat har bir jamiyatda biz yuqori va quyi sinflarni topamiz, deyish bilan ifodalanadi. Yuqori sinflar elita, pastki sinflar esa elita emas. Biroq, elita va elita bo'lmaganlarning farqi doimiy ham, qat'iy ham emas. Elita va elita bo'lmagan a'zolarining yuqoriga va pastga harakati mavjud.

Elita sirkulatsiyasi natijasida elita elita bo'lmaganlarga aylanishi mumkin va elita bo'lmagan elita darajasiga ko'tarilishi mumkin. Elitaning yuqoriga va pastga harakati ikki yo'l bilan sodir bo'ladi. Birinchidan, ba'zi elita bo'lmaganlar o'zlarining xizmatlari bilan elita darajasiga ko'tarilishi mumkin, ikkinchidan inqilob orqali butun boshqaruv sinfi boshqariladigan maqomiga tushirilishi mumkin. Darhaqiqat, elitaning aylanishi sog'lom ijtimoiy o'zgarishlar uchun zarurdir. Bu qonuniyat siyosatda elita sirkulatsiyasi deyiladi.

Elita va kontr elita o'rtasidagi kurash har doim manipulyatsiyalarga duchor bo'ladi. Ikkala tomon ham, eski elita va yangi elita, ular o'z manfaatlari uchun emas, balki ko'pchilik manfaati uchun kurashayotganini yoki ishlayotganini e'lon qiladi. Albatta, g'alaba qozonilsa, bir tomon yutqazadi, ikkinchi tomon yutadi. Bu siyosiy g'alayondan so'ng kim g'alaba qozonsa, jamiyatda boylik, hokimiyat, obro'-e'tiborni taqsimlashda katta kuchga ega bo'ladi. Ushbu maqsadlarga erishish uchun zarur bo'lgan siyosat turi, shu jumladan kuch qo'llaniladi. Elita, ayniqsa, hukmron tabaqa vakillari, shaxslarning turli xilligi, jamiyatdagi moddiy va nomoddiy boyliklarning kelib chiqishi, ularning manfaatlari yaxshi biladi. Bundan tashqari, ommadan farqli o'laroq, hukmron elita mantiqiy emas, balki mantiqiy harakatlarni o'z ichiga oladi, bu esa elitani o'z manfaatlari uchun yanada moslashuvchan va uyg'oq qiladi.

Siyosiy elitaning sirkulatsiyasi bu uning reproduktivligiga ya'ni elitani sog'lomlashishiga katta hissa qo'shadigan jarayon hisoblanadi. Shuning uchun, bu hodisa siyosiy elitaning sifatiga ham katta hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Сиёсатшунослик: олийўқувюртлариталабалариучунўқувқўлланма / М.Қирғизбоев; Андижондавлатуниверситети. –Тошкент: Янгиасравлоди, 2013. -524 б.
2. <https://www.sociologylens.in/2019/04/pareto-theory-of-circulation-of-elites.html>
3. La Circulation des Elites en France
4. <https://www.google.ru/intl/ru/scholar/help.html>
9. Tuychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2021). THE PEDAGOGICAL SYSTEM OF PREPARING BOYS FOR FAMILY RELATIONSHIPS IN GENERAL SECONDARY SCHOOLS. 湖南大学学报 (自然科学版), 48(8).
10. Tuychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2023, June). Language and computer in the development of communicative competence of school children. In AIP Conference Proceedings (Vol. 2789, No. 1). AIP Publishing.
11. Olimovich, A. S. (2023). DINIY VA DUNYOVIY BILIMLAR ASOSIDA AJRIM SABABLARINI YOSHLARNI OILAGA TAYORLASHDA YETKAZIB BERISH. IJODKOR O'QITUVCHI, 3(26), 335-338.
12. Арипов, Ш. О. (2022). Ёшларни оилага тайёрлашда оилада эр ва хотиннинг айрим мажбурият ва бурчларини қонуний жиҳатдан тушунтириш. Academic research in educational sciences, 3(1), 68-75.
13. Olimovich, A. S. (2023). The Role of Parents in the Formation of Young People and the Imagination of the Family. Journal of Intellectual Property and Human Rights, 2(4), 4-8.
14. Aripov, S. O. (2020). SOCIO-PSYCHOLOGICAL ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE FAMILY IN PREPARING CHILDREN. In Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества (pp. 311-313).
15. Матякубов, Р., Урмонов, С., Касимова, Х., & Каримов, Ш. (2020). Гидрирование дифурфурлиденацетона на палладиевых катализаторах. Universum: технические науки, (3-2 (72)), 37-39.
16. Abdullayeva, U., & Urmonov, S. (2022, October). WAYS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION AND ENVIRONMENTAL EDUCATION BY SOLVING ISSUES RELATED TO ECOLOGY IN CHEMISTRY LESSONS. In Conference Zone (pp. 69-71).
17. Матякубов, Р., Урмонов, С., Касимова, Х. Х., Абдисаматов, Э. Д., & Исмоилов, Ш. Ш. У. (2019). Защита бетонной поверхности от воздействия агрессивных сред. Universum: технические науки, (11-2 (68)), 5-7.
18. Матякубов, Р. М., Урмонов, С. М., Исмоилов, М. Ю., & Ўктамова, Д. О. (2020). СИНТЕЗ И ИССЛЕДОВАНИЕ СВОЙСТВ ФЕНОЛОФОРМАЛЬДЕГИДНО-ФУРАНОВЫХ СВЯЗУЮЩИХ. Universum: технические науки, (11-3 (80)), 72-76.